

Шемет Т. С.

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСУ ВАЛЮТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Представлено теоретичний аналіз особливостей формування статусу єдиної глобальної валюти у площині конкуренції валют. У контексті теорії міжнародного використання валют розкрито сутність поняття «міжнародна валюта». Окреслено перспективи появи єдиної глобальної валюти як результату перехідного періоду валютної консолідації внаслідок регіональних інтеграційних процесів та конкурентної боротьби валют-лідерів за глобальні масштаби свого використання і виконання функцій грошей.

Ключові слова: глобальна валютна інтеграція, конкуренція валют, міжнародні валюти, єдина глобальна валюта.

1. Вступ

Інтенсифікація формування глобалізованої системи світового господарства — реальність кількох останніх десятиліть. Відомий учений, дослідник процесів економічної інтеграції та глобалізації В. Шишков акцентує на всесвітньому характері глобалізації у другій половині ХХ ст. [1]. Всесвітній характер міжгосподарських зв'язків за умов глобалізації підкреслює також Г. Фейгін [2].

Валютні відносини, опосередковуючи всі міжнародні економічні стосунки суб'єктів системи світового господарства, зазнають глибоких якісних змін разом із сферою міжнародного виробництва, надання послуг, інвестування. Валютна інтеграція і форми, яких вона набуває, найчастіше асоціюються з регіональною економічною інтеграцією та появою регіональних валют. Однак, цілком очевидно, що на даному етапі розвитку світової економіки дослідження інтеграційних процесів у валютній сфері не повинні обмежуватися їх регіональним рівнем. На часі — наукове вивчення глобальних аспектів валютної інтеграції. Все це зумовлює актуальність наукового пошуку шляхів формування єдиної валюти як ключового інструменту глобальної валютної інтеграції.

2. Аналіз літературних даних і постановка проблеми

Наукові дискусії щодо глобальних аспектів валютної інтеграції мають підґрунтям теорію міжнародного використання валют, яка, незважаючи на суттєвий науковий доробок таких відомих західних науковців, як Д. Вільямс (D. Williams) [3], Б. Коен (B. Cohen) [4, 5], П. Кенен (P. Kenen) [6], Р. Маккіннон (R. McKinnon) [7, 8], А. Свобода (A. Swoboda) [9], Ф. Хайек (F. Hayek) [10] та ін., поки що далека від свого завершення, оскільки на даному етапі залишається недостатньо обґрунтованими поняття єдиної глобальної валюти, її конкурентні характеристики та механізм формування.

Мета статті — теоретичний аналіз особливостей формування статусу єдиної глобальної валюти у площині конкуренції валют.

Для досягнення поставленої мети поставлені завдання: — Аналіз сутності поняття «міжнародна валюта» у контексті теорії міжнародного використання валют.

— Визначення передумов формування єдиної глобальної валюти.

3. Результати досліджень сутнісних характеристик міжнародної валюти та перспектив появи єдиної глобальної валюти на основі аналізу конкурентних позицій валют-лідерів

Внаслідок активізації процесів регіональної валютної інтеграції та глобалізації світової валютно-фінансової сфери у сучасному науковому обороті закріпилося поняття міжнародної валюти, сутність якого розкривається через використання валют у міжнародних економічних відносинах.

Національні валюти виходять за економічні межі держави-емітента і можуть використовуватися в операціях між резидентами різних країн або в грошовому обігу іноземних держав. У першому випадку міжнародне використання валюти зазвичай називають інтернаціоналізацією валюти. Другий випадок, як правило, описується терміном валютне заміщення [5] (рис. 1). Зауважимо, що валютне заміщення є окремим випадком паралельного обігу валют (currency co-circulation), тобто використання однієї або кількох валют у грошовій системі держави поряд з національною валютою, яка визнається законним платіжним засобом.

Рис. 1. Сутнісна структура міжнародного використання валют (розроблено автором)

Значні масштаби використання національної валюти у міжнародних операціях ведуть до зміни її статусу

з національної на міжнародну. Тому визначення сутнісних характеристик міжнародної валюти взаємопов'язане з концептуальними підходами до тлумачення сутності міжнародного використання валют. Деякі автори визначають міжнародну валюту як таку, що використовується в «міжнародних трансакціях» [11], або таку, що використовується «нерезидентами поза межами країни емісії в операціях з резидентами цієї країни або резидентами третіх країн [12]. У першому випадку автор не обмежується використанням тільки національних валют у міжнародних трансакціях.

На нашу думку, цей підхід є точнішим з методологічного погляду, оскільки міжнародні валюти — це результат не тільки процесів інтернаціоналізації валют та валютного заміщення. Так, демонетизація золота на рівні міждержавних валютних відносин і поглиблення міжнародної інтеграції у валютно-фінансовій сфері спричинили утворення міжнародних валютних угруповань і так званих колективних валют, або міжнародних штучних грошей.

Таким чином, поняття міжнародної валюти охоплює як національні, так і колективні валюти за умови їх використання в міжнародних економічних операціях. У науковій літературі існує чіткий критерій міжнародного використання валюти — «поза межами країни або території емісії» [13].

Міжнародними є:

- національні валюти, які використовуються в операціях між резидентами країни емісії та резидентами інших країн;
- національні валюти, які використовуються в операціях між резидентами країн, інших, ніж країна емісії валюти;
- колективні (наднаціональні) валюти, які використовуються у міжнародних операціях регіонального або глобального масштабу.

У теорії міжнародної валюти також набув поширення підхід, упроваджений П. Кененом [6], який описує відмінності у зовнішніх проявах функцій валют залежно від сфери використання — приватної чи державної (табл. 1).

Таблиця 1

Матриця міжнародного використання валют

Функція	Приватне використання	Офіційне використання
Засіб обміну	Провідна валюта	Валюта інтервенцій
Розрахункова одиниця	Валюта котирування	Валюта прив'язки
Засіб нагромадження	Інвестування, борги	Резервна валюта

Цей підхід Кенена набув поширення і був інтерпретований О. Буториною [14] (табл. 2).

Таблиця 2

Функції міжнародної валюти

Функції грошей	Приватне використання	Державне використання
Засіб обігу і платежу	Валюта платежу у зовнішній торгівлі; внутрішній обіг інших країн; валютно-обмінні угоди	Валюта інтервенцій, платежі по кредитах
Міра вартості	Валюта ціни у зовнішньоторговельних контрактах	Валюта прив'язки
Засіб нагромадження	Приватні інвестиції	Резервна валюта

Як можна бачити з табл. 1, 2, функція світових грошей авторами не розглядається. Л. Красавіна вважає, що «сучасні світові гроші — це національні гроші, що виконують функції інтернаціональної міри вартості (валюти ціни контрактів), засобу платежу (валюти платежу — при погашенні міжнародних зобов'язань) і засобу нагромадження (державних і приватних резервів). Функція засобу обігу не типова для світових грошей, тому що угоди на світових ринках — товарних і фінансових — здійснюються не в готівці, а з використанням кредиту, тобто з відстрочкою платежу. Традиційна теорія грошей виділяла їх функцію як міжнародного купівельного засобу, яка втратила актуальність в умовах широкого використання кредиту в операціях на світових ринках» [15]. Водночас, Л. Красавіна висловлює думку, що світові гроші виконують функцію засобу обігу при використанні більш стабільної іноземної валюти у внутрішньому грошовому обігу. Це характерно для процесу доларизації, а нині і «євроїзації» економіки країни, валюта якої знецінюється, в тому числі під впливом інфляції [15].

Поділяючи розглянуті вище підходи до тлумачення міжнародних грошей та їх функцій на даному етапі, зауважимо, що у глобалізованому світі, де існуватиме глобальна валютна система, функції грошей має виконувати єдина глобальна валюта. Чи буде це валюта, створена колективним шляхом, що передбачає і наявність єдиного емісійного центру? Чи цю глобальну роль візьме на себе певна національна валюта? Відповіді на ці запитання, на наш погляд, пов'язані з конкурентними відносинами валют та юрисдикцій їх емісії. Як зазначає В. Козюк, «в світлі того, що зміни в глобальних монетарних взаєминах, виражені у трансформації структури резервних валют/активів, протікатимуть у вигляді конкуренції між уже існуючими і потенційними новими монетарними лідерами, посилюється значення відмінностей у детермінації факторів, що забезпечують міжнародну роль окремих грошових одиниць» [16].

З позицій теорії конкурентних валют, валюта-претендент на статус глобальної має задовольняти головній вимозі — посідати конкурентну позицію лідера за своїми функціональними властивостями. Найбільш ймовірним шляхом формування такої валюти видається певний перехідний період валютної консолідації, тобто скорочення кількості міжнародних валют унаслідок регіональних інтеграційних процесів з виокремленням 2–3 валют-конкурентів у боротьбі за глобальні масштаби свого використання і виконання функцій грошей. Наразі двома такими валютами є долар США та євро. Швидкими темпами підвищуються конкурентні позиції китайського юаня завдяки реалізації урядом КНР стратегії інтернаціоналізації національної валюти.

Інтернаціоналізацію китайської національної валюти — юаня варто розглядати, як триступеневий процес. На першому ступені юань відіграє роль валюти контракту і валюти платежу у двосторонніх торговельних відносинах, на другому ступені — роль валюти деномінації фінансових інструментів, на третьому — роль резервної валюти. Ключовими напрямками стратегії інтернаціоналізації юаня є стимулювання його використання у міжнародній торгівлі та у міжнародних фінансах. Аналіз низки ініціатив китайського уряду щодо інтернаціоналізації юаня засвідчує, що у цьому напрямку дійсно зроблено важливі реальні кроки, які можна згрупувати

таким чином: використання юаня у зовнішньоторговельних розрахунках, депозити в юанях у Гонконгу, емісія облігацій, деномінованих у юанях, валютні свопи з іноземними центральними банками. Специфічний підхід Китаю до вирішення проблеми недостатньої розвиненості фінансових ринків і відсутності вільної конвертованості юаня полягає у створенні офшорного ринку юаня (насамперед у Гонконгу) [17].

Видаються корисними і переконливими висновки щодо інтернаціоналізації юаня з позицій компаративного аналізу перспектив економічного домінування США і Китаю [18], згідно з якими юань може набути статусу валюти-лідера у відносно коротший термін порівняно з історичним прикладом конкуренції між доларом США та англійським фунтом стерлінгів. Варто погодитись із думкою В. Козюка, що це означатиме близьке в часі переформатування монетарної моделі світу [16].

4. Висновки

1. У контексті теорії міжнародного використання валют поняття міжнародної валюти охоплює: національні валюти, які використовуються в операціях між резидентами країни емісії та резидентами інших країн; національні валюти, які використовуються в операціях між резидентами країн, інших, ніж країна емісії валюти; колективні (наднаціональні) валюти, які використовуються у міжнародних операціях регіонального або глобального масштабу.

2. Конкурентні процеси за участю міжнародних валют необхідно розглядати як передумову формування єдиної глобальної валюти. Найбільш ймовірним шляхом формування єдиної глобальної валюти видається певний перехідний період валютної консолідації, тобто скорочення кількості міжнародних валют унаслідок регіональних інтеграційних процесів з виокремленням 2–3 валют-конкурентів у боротьбі за глобальні масштаби свого використання і виконання функцій грошей. Наразі двома такими валютами є долар США та євро. Специфіка реалізації стратегії інтернаціоналізації юаня та швидкі темпи економічного зростання китайської економіки підвищують позиції китайського юаня у конкуренції валют-лідерів.

Література

1. Шишков, Ю. Регионализация и глобализация мировой экономики: альтернатива или взаимопреодоление? [Текст] / Ю. Шишков // Мировая экономика и международные отношения. — 2008. — № 8. — С. 3–30.
2. Фейгин, Г. Ф. Закономерности глобализации и развития национальных экономик [Текст]: автореф. дис. на соиск. наук. степ. докт. экон. наук: спец. 08.00.01 «Экономическая теория» / Г. В. Фейгин. — СПб., 2009. — 37 с.
3. Williams, D. Essays in money and banking: in honor of R. S. Sayers [Text] / D. Williams. — Oxford: Clarendon Press, 1968. — P. 266–297.
4. Cohen, B. The Future of Sterling as an International Currency [Text] / B. Cohen. — London: Macmillan, 1971. — 260 p.
5. Cohen, B. Geography of Money [Text] / B. Cohen. — Cornell University Press, 1998. — 229 p.
6. Wallich, H. C. World Money and National Policies [Text] / H. C. Wallich, O. Emminger, P. V. Kenen, R. V. Roosa // Group of Thirty Occasional Paper. — 1983. — No. 13. — 71 p.
7. McKinnon, R. I. Optimum Currency Area [Text] / R. I. McKinnon // American Economic Review. — 1963. — № 53. — P. 717–725.
8. McKinnon, R. I. Optimum Currency Areas and Key Currencies: Mundell I versus Mundell II [Text] / R. I. McKinnon // Journal of Common Market Studies. — 2004. — Vol. 42, № 4. — P. 689–715. — Available: \www/URL: DOI: 10.1111/j.0021-9886.2004.00525.x.
9. Swoboda, A. Vehicle currencies and the foreign exchange market: the case of the dollar [Text] / A. Swoboda; by ed. R. Aliber // The International Market for Foreign Exchange. — N. Y.: Praeger, 1969. — P. 30–40.
10. Hayek, F. Denationalisation of Money: An Analysis of the Theory and Practice of Concurrent Currencies [Text] / F. Hayek. — London: Institute of Economic Affairs, 1990. — 144 p.
11. Kannan, P. On the Welfare Benefits of an International Currency [Text] / Prakash Kannan // IMF Working Papers. — 2007. — № 07/49. — 37 p.
12. Lim, E.-Ch. The Euro's Challenge to the Dollar: Different Views from Economists and Evidence from COFER (Currency Composition of Foreign Exchange Reserves) and Other Data [Text] / Ewe-Ghee Lim // IMF Working Paper. — 2006. — № 06/153. — 38 p.
13. Chinn, M. Will the euro eventually surpass the dollar as leading international reserve currency? [Text] / M. Chinn, J. Frankel // NBER Working Papers. — 2005. — № 11510. — 40 p.
14. Буторина, О. В. Международные валюты: интеграция и конкуренция: монография [Текст] / О. В. Буторина. — М.: Деловая литература, 2003. — 368 с.
15. Красавина, Л. Н. Российский рубль как мировая валюта: стратегический вызов инновационного развития России [Текст] / Л. Н. Красавина // Деньги и кредит. — 2008. — № 5. — С. 11–18.
16. Козюк, В. Резервний статус валюти в глобальній економіці: проблема темпоральних конфліктів [Текст] / В. Козюк // Вісник НБУ. — 2014. — № 4(218). — С. 30–36.
17. Шемет, Т. С. Особливості стратегії інтернаціоналізації китайського юаня [Електронний ресурс] / Т. С. Шемет // Ефективна економіка. — 2013. — № 2. — Режим доступу: \www/URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1799>.
18. Subramanian, A. Renminbi Rules: The Conditional Imminence of the Reserve Currency Transition [Text] / A. Subramanian // IIE Working Paper Series. — Washington, DC: Peterson Institute for International Economics, 2011. — № 11–14. 33 p.

ФОРМИРОВАНИЕ КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСА ВАЛЮТЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ ИНТЕГРАЦИИ

Представлен теоретический анализ особенностей формирования статуса единой глобальной валюты в плоскости конкуренции валют. В контексте теории международного использования валют раскрыта сущность понятия «международная валюта». Определены перспективы появления единой глобальной валюты как результата переходного периода валютной консолидации вследствие региональных интеграционных процессов и конкурентной борьбы валют-лидеров за глобальные масштабы их использования и выполнения функций денег.

Ключевые слова: глобальная валютная интеграция, конкуренция валют, международные валюты, единая глобальная валюта.

Шемет Тетяна Станіславівна, кандидат економічних наук, доцент, кафедра банківської справи, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана, Україна, e-mail: tshemet@gmail.com.

Шемет Татьяна Станиславовна, кандидат экономических наук, доцент, кафедра банковского дела, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана, Украина.

Shemet Tetiana, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine, e-mail: tshemet@gmail.com